

Publikováno na webu: Anarchofeminismus.org (<http://anarchofeminismus.org>)

Jazyk, média a stereotypy

Smyslem následujícího textu je zhodnotit část problémové oblasti, která je spojená s používáním jazyka v dnešní společnosti. Pokusím se poukázat na některé stereotypní modely v českých médiích, nejen na způsob, jakým se o ženách mluví, ale i například čím se vyznačují rozhovory se ženami. Na začátku bych chtěla zdůraznit, že tyto stereotypní způsoby vyjadřování jsou bohužel vlastní jak mužům, tak ženám, jak bude zjevné z ukázek. Není to tedy „útok“ na muže, ale na naše vyjadřování a myšlení, které je dáno existencí patriarchální společnosti, tedy i na patriarchální společnost jako takovou.

To, jak používáme jazyk i jak s ním pracují média, dost vypovídá o tom, kdo jazyk tvořil. V patriarchální společnosti se používá jazyk mužů, který logicky obsahuje mužské hodnoty. Tím, že byl ale tento způsob vyjadřování používán dominantní skupinou - muži, je vydáván za normu. Tím vlastně ve vyjadřování zcela schází ženský pohled. Pokud se už tento pohled objeví, je odsouzen jako subjektivní, protože neodpovídá normě, mužské „objektivitě“.

Patriarchalistické hledisko slouží jako hodnotící kritérium

Toto hledisko je vydáváno za normu, podle které se posuzuje vše.

Upoutávka na nový CD disk: „Jsou věci, které přetrvávají na věky (jako třeba Karlův most nebo Karel Gott). Pak jsou věci, které odvane čas (třeba ženskou krásu nebo ministra Baštu).“ Patron 8/2000 „Jeho chlapecky přímá a pozitivní řeč mi uprostřed českého předvolebního trdlování najednou přišla jako hlas z jiného světa.“ P. Bílek v šéfredaktorském sloupku, Reflex 47/2000

S. Lekešová zpovídá vítězku soutěže Podnikatel roku, zda nepřipravila o vítězství manžela: „Vy jste říkala, 's manželem jsme se přihlásili', to by byl docela malér, kdyby tomu tak bylo, ne?“ Sama doma, 23.10.2000

Tlustý: „Ženy mají lepší metody (než vstoupit do politiky), jak dosáhnout nadvlády, a už jí dávno dosáhly.“ Gilotina na „ženské“ téma, 16.10.1999

„Pustí vás manžel a rodina?“ E. Hrubeš k divačce, která vyhrála čtrnáctidenní jazykový kurs. Neváhej a toč, 12. 2. 2001 „Váš partner je na manželství nezralý, a to není dáno věkem, ale jeho stabilizací emocí a chování. Někteří muži zmoudří po třicítce, kdy se 'vybouří' a nemají pocit, že něco zameškali. Sexuální nevěra existuje a nemusí mít s láskou nic společného. Jak jinak by mohly existovat veřejné domy? (...) Pokud s ním chcete zůstat, nezbude vám nic jiného, než si zvyknout a přestat si stěžovat.“ MUDr. Cimický v odpovědi na dopis čtenářky o manželově nevěře. Soustavně mne podvádí, Rytmus života 4/2000

J. Cimický odpovídá čtenářce na dopis o podezření z manželovy nevěry: „Muž v podstatě nedozrává zcela, zůstává chlapečký, a proto ho vždy láká nějaká hra a dobrodružství. I ve vzájemných vztazích se muž snaží často oslnit, zaujmout, dobývat, je totiž od podstaty lovec.“ Rytmus života 33/2000

„Evropská unie (...) žádá, aby i naše zemička uvedla rozverně dovádění do patřičných mezí.“

(...) Leč nechme hovořit statistiku. Celých 45 procent českých žen se prý s formou sexuálního obtěžování na pracovišti setkala. Inu, zahalme se. Také bychom mohli zavést oddělená pracoviště pro ženy a muže, ale můžeme postupovat i podle Murphyho zákona. A ten praví: Pokud budete dostatečně dlouho tvrdit, že je něčeho třeba, přestane to být třeba.“ Sex? Jen slušně, prosím! D. Morenová, Květy 51-52/1999

Ženská krása je zřejmě chápána jako atraktivita, která prostě trvá jen určitý čas a pak už pohled do zrcadla spíš bolí... Přímá řeč, prezentována jako pozitivní a konečně upřímný projev, je definována jako chlapsky přímá a pozitivní řeč. Přímost je tedy spojována s muži a jejich schopnostmi. Znamená to, že muži příměji vyjádří své názory než ženy? Nebo je vyjadřování mužů z mužského pohledu pochopitelnější než vyjádření žen právě proto, že se zakládá na stejném principu?

Moderátorka přijímá pravidla patriarchální společnosti, kde žena sice může být dobrá, ale nikdy nesmí předstihnout partnera.

Politik používá obdobu hesla, že muž je hlava rodiny a žena krk, který s ní točí, aby „ospravedlnil“ nedostatek žen v politice. Tím ignoruje mnoho okolností, např. omezení, které žena musí respektovat, aby se mohla stát „krkem hlavy rodiny“. Žena je příliš vázaná na rodinu, než aby si mohla jen tak někam odjet. Nemůže se sama rozhodnout. Muž a rodina musí ženu pustit.

J. Cimický rozšiřuje představu, že je potřeba tolerovat mužskou nevěru, protože je to přirozená, chemicky daná záležitost. Tím potvrzuje názor, že mužská nevěra je otázka hormonů, zatímco když je nevěrná žena, může za to její morálka. Tento postoj se ztotožňuje s názorem trvajícím věky, kdy mužská nevěra nebyla trestaná vůbec nebo výrazněji méně než ženská. Společnost, která se řídí podle mužského principu, pochopitelně pozná, která nevěra je ta závažnější, která zaslouží náležitý trest. J. Cimický používá svoji odbornost, aby omluvil nezodpovědnost mužů argumentem, že zcela nedozrávají a zůstávají chlapecí, což je znakem pravého muže.

O tak závažné věci jako je sexuální obtěžování na pracovišti autorka žertuje, používá slova jako rozverně dovádění. Záležitost zlehčuje i tím, jaká nabízí řešení - zahalení se a oddělená pracoviště. Jako by jediná možnost, jak tento stav řešit, bylo minimalizovat příležitosti, kdy může k sexuálnímu obtěžování dojít. Nakonec pronáší Murphyho zákon, který kdyby platil, žily/i bychom asi v jiném světě. Všechno, co bychom musely/i udělat pro změnu, by bylo dostatečně dlouho mluvit o tom, co je potřeba.

Ženský vzhled jako důležitá vlastnost ženy

U mužů se zdůrazňuje profesní uplatnění, čeho dosáhli, jaké mají vhodné vlastnosti pro svoji práci, zřídka pak, jak vypadají. U žen má popis opačné pořadí, na prvním místě bývá často vzhled, někdy též věk.

Herec a zpěvák Josef Laufer představuje mladou kolegyni: „Tereza by se mohla jednou stát takovým ženským idolem, protože je příjemná, půvabná, mladá atalentovaná“ Prima jízda, 16.2.2000 „My jsme limitováni věkem čtyřicet a víc - a to už ty ženský tak trochu doznívaj.“ Místopředseda Senátu Přemysl Sobotka na otázku, která senátorka se mu nejvíce líbí. LN říjen 2000 M. Šimek k Z. Bubílkové: „Vypadáte jako naše politická a ekonomická situace: čím dál tím líp, čím blíž tím hůř.“ S politiky netančím, listopad 1999 P. Štrompf v rozhovoru s Miss ČR: „Některé vaše soupeřky (...) se mohly pochlubit objemným hrudníkem. Co je na tom pravdy, že si ženy velká poprsí vzájemně závidí?“ MS18/2000

Při představování ženy se nejprve hovoří o jejím vzhledu - půvabná, mladá, potom teprve o jejích přednostech a její práci - talentovaná.

Politik opět hodnotí ženy podle vzhledu, tím jen dokazuje nerovnost ve vnímání kolegů a

kolegyň. Na druhou stranu je v tuto chvíli na vině i tazatel, jehož otázka k takovému hodnocení vybízí. I přesto je možné pochopit otázku jako výzvu k ocenění kolegyň z hlediska jejich osobnostních a profesních rysů. Vzhledem k tomu, že v Senátu ženy už doznívají, neobdařil nás našťastí pan Sobotka rozsáhlou odpovědí, která kolegyně má hezčí nohy... M. Šimek a Z. Bubílková často žertují o politice, politicích a političkách. Stejně jako paní Bubílková i jiné ženy pohybující se na politické scéně jsou středem vtipů směřujících na jejich vzhled.

V rozhovoru s Miss tázající hodnotí její vzhled v porovnání se soupeřkami s objemným hrudníkem. Celkově je otázka velmi intimní a nezdá se, že má mít nějakou vypovídací hodnotu o dotazované. Každopádně je těžko představitelné, že by se v Mladém světě objevila obdobná otázka položená muži.

Rodina jako ženská záležitost

Rodina a domácnost je sice společnou záležitostí muže a ženy, ale zodpovědnost za její bezproblémový chod spadá na ženu. Ta je dokonce v oficiálních rozhovorech dotazována, jak to zvládá...

Divačka středního věku v Áčku TV Nova: „Myslím, že když ten muž přijde domů vyčerpaný z práce, tak je to od něho oběť, že si s tím dítětem hraje.“ TV Nova, 5.10. 2000

Rozhovor o ženském alkoholismu: „Co má dělat maminka, které se vrátí dcera opilá domů z večíрку?“ Sama doma, prosinec 1999

„Kontroluje někdo, jestli ten muž je schopen dostatečně se postarat o své potomky?“ S. Lekešová se ptá právníka, který informuje o statutu rodičovské dovolené. Host bez údivu odpovídá záporně. Sama doma, 6. 2. 2000

L. Mlsová zpovídá místopředsdkyni ČSSD J. Kupčovou: „Neobáváte se, že kvůli další náročné funkci vás přestane znát rodina?“ - „Doma mám skvělé zázemí. Manžel mi toleruje, že (...) většinou odjízďím do Prahy v úterý ráno a vracím se v pátek večer. (...) O jídlo se postarají a prádlo na mě počká.“ MFDnes 11.4. 2000

Divačka se telefonicky táže psycholožky, pozvané k řešení předvánočního stresu: „Co dělat, když manžel nechce pomoci při vánočním úklidu?“ - PhDr. Boučková: „Asi ho k tomu nedonutíte. Nahradit ho kamarádkou. Domluvte se a uklízejte spolu.“ Sama doma, 7. 12. 1999

Dotaz jiné stresované divačky: „Jak uklidnit manžela, který je podrážděný vánočním shonem?“ - „Když ze mě bude vyzařovat pohoda a klid.“ Sama doma, 7.12. 1999

Divačka svým názorem muže vyvazuje z jakéhokoli podílení se na chodu domácnosti. Pro muže vyčerpaného z práce je hrát si s dítětem oběť, takže nějaká práce pro rodinu jako uvaření večeře, poklizení se od něj určitě nedá očekávat. Dá se předpokládat, že divačka buď považuje mateřskou dovolenou a práci v domácnosti za relativně nenáročnou nebo počítá s tím, že se žena v práci tolik nevyčerpá. V každém případě, chápe minimum, které muž dělá pro společnou domácnost za oběť. Použitím tohoto slova popírá spoluodpovědnost muže za chod domácnosti.

Moderátorka otázkou zbavila otce povinnosti starat se o dceru. Pouze maminky řeší problémy s dětmi. Nepředpokládá, že by se nějaký otec mohl zajímat o dceřin návrat s večíрку nebo že by s dcerou o její opilosti hovořili oba rodiče.

Protože muži nemají pečování o děti v krvi, tak jako ženy, měli by být kontrolováni, jestli jsou dost dobří. K péči o děti mají tedy ženy vrozené předpoklady, proto není třeba jejich schopnosti prověřovat.

Místopředsdkyně odpovídá na celkem neutrální otázku tím, že manžel toleruje její častou nepřítomnost. Dokonce cítí povinnost vysvětlit, jak zvládá přes svoje náročné funkce roli manželky. Slovo toleruje na mě zde působí jako ocenění shovívavosti manžela k jejím vrtochům, bez něhož by to asi nebylo možné.

Divačka nestíhá přípravu na Vánoce, protože jí manžel nechce pomoci s úklidem. Už

výběrem slov dává najevo, že je to sice její práce, ale mohl by alespoň pomoci. Tím vlastně popírá fakt, že domácnost je společnou záležitostí lidí, kteří v ní žijí. Psycholožka tento názor respektuje, nabízí alternativu, aniž by uvedla možnost domluvit se s manželem na pravidlech společného soužití.

I když je vánoční shon, jak je v dnešní době prezentován, jistě náročný pro obě pohlaví, troufla bych si tvrdit, že pro ženy více díky požadavkům jejich rolí manželek a matek. V této situaci psycholožka radí, aby z žen vyzařovala pohoda a klid. Drží se tedy stereotypního názoru, že na ženě záleží spokojená atmosféra v rodině.

Profesionalita ženy překvapí a udiví

Pokud žena prokáže svoje profesionální schopnosti, vyvolá tím často obdiv, i když to samé by byla u muže samozřejmost.

O práci starší, zkušené televizní redaktorky Evy Pokorné s 11letou praxí: „Je neuvěřitelné, že před kamerou se chová skutečně suverénně a profesionálně“, říká šéf kameramanů Petr Svoboda. Eva Pokorná: "Baví mě rozhodovat se okamžitě", I. Skurovcová, LN 26.11. 1999 „Vy vůbec totiž nepůsobíte jako houslistka na první pohled, jste taková mladá moderní dívka...“ S. Lekešová k G. Demetrové, Sama doma, 28. 3. 2000

Suverénnost a profesionálnost je u ženy neuvěřitelná, i když má dlouholetou praxi. Pro moderátorku je překvapující, že mladá moderní žena je úspěšná a známá houslistka.

Tento text by neměl být chápán jako nějaká všeobsažná analýza toho, jak je v médiích prezentována žena a její schopnosti. Mým cílem bylo upozornit na některé stereotypně používané způsoby vyjadřování o ženách, nejen ty, které je možné vnímat v médiích, ale především ty, které používáme my a naše okolí. Je důležité si uvědomit, že tak, jak mluvíme, i myslíme. Je tedy nesmyslné tvrdit, že na tom nezáleží, že to je přecitlivělost apod. Pokud chceme dosáhnout skutečné rovnosti mezi ženami a muži, musí tato rovnost fungovat ve všech oblastech. A naučit se myslet bez předsudků, kterými nás obdarovala dnešní patriarchální společnost, by mělo být jednoznačnou prioritou pro nás pro všechny...

Hedvika

Literatura:

Valdová, J.: Stereotypy a klišé v mediální projekci genderu, Sociologický časopis 2/2001

Oates-Indruchová, L. : Gender v médiích: nástin širší problematiky in Společnost mužů a žen z pohledu gender

Oates-Indruchová, L.: Dívčí válka s ideologií

Copyright anarchofeminismus.org 2009

Source URL (retrieved on 08/12/2009 - 12:38): <http://anarchofeminismus.org/cs/jazyk-media-a-stereotypy>